

**THE WORD "LAKIYE" IN THE KORAN AND
ITS VARIETIES**

Kur'an'ı Kerim'de "لَقِي" Sözcüğü ve Türevleri

Mesut IŞIK¹

Abstract

In this article, the word "lakiye" and its derivatives are examined in terms of semantics by placing emphasis on the axis of the Qur'an. After the etymology of the word was given, its meanings at the word level were examined. As a result of the surveys conducted in the Qur'an, it has been found that this word is used in fifteen different meanings in total, literally and figuratively. In this study, the idioms used with the word "lakiye" have also been identified and examined in terms of semantics. As a result of the investigation, fourteen expressions in which the word "lakiye" has been used was detected. For the better understanding of these terms, the phrases established with the word "lakiye" in the Modern Arabic, were presented as examples.

This word has been examined under two different headings, at the word and phrase level, under the conception of semantics. In the context of the lexical relationship at the word level, it has been examined under three intermediate titles: true, semi and metaphorical. As the true meaning is known, any word is the first meaning to come to mind. The side meaning is a new meaning that the word is gained by analogy with movement from the real meaning. When it comes to metaphor, it is also a presupposition that prevents a belief from being understood in a true sense.

The semantic science at the level of idioms treats the idiomatic words as an independent whole after considering them individually. The context in which it is used and the cultural influences that it is used on are the metaphorical meanings that the end result has gained. Furthermore, the metaphor and the intellectual influence on the idiom of the phrase examines the art of speech.

Key words: Semantics, word, derivative, in terms of semantics, on the axis of the Qur'an.

Özet

Bu makalede, "لَقِي" sözcüğü ve türevleri Kur'an'ı Kerim ekseninde anlambilim bakımından incelenmiştir. Sözcüğün etimolojisi verildikten sonra kelime düzeyindeki anlamları irdelenmiştir. Kur'an'da yapılan taramalar sonucunda bu sözcüğün gerçek ve mecaz olmak üzere toplam on beş farklı anlamı üzerinde durulmuştur. Çalışmada "لَقِي" sözcüğünün içinde kullanıldığı deyimler de tespit edilerek anlambilim bakımından incelenmiştir. Yapılan tarama sonucunda "لَقِي" sözcüğünün kullanıldığı on beş tane deyim tespit edilmiştir. Söz konusu deyimlerin daha iyi anlaşılması amacıyla yönelik Modern Arapçada "لَقِي" sözcüğü ile kurulan deyimler örnek verilmiştir.

Bu sözcük anlambilim çatısı altında sözcük ve deyim düzeyinde olmak üzere iki ayrı başlıkta incelenmiştir. Sözcük düzeyinde lafız-mana ilişkisi bağlamında gerçek, yan ve mecaz olmak üzere üç ara başlık altında ele alınmıştır. Gerçek anlam bilindiği gibi her hangi bir sözcüğün akla ilk gelen anlamıdır. Yan anlam ise sözcüğün gerçek anlamından hareketle benzetme yoluyla kazanmış olduğu yeni bir anlamdır. Mecaz anlama gelince o da bir kelimenin gerçek anlamda anlaşılmasına engel bir karine ile başka bir anlama gelmesidir.

¹ Araş. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Email: misik@agri.edu.tr

Deyim diğer bir ifade ile söz öbeği düzeyindeki anlambilim ise deyimi oluşturan sözcükleri müstakil bir şekilde irdeledikten sonra deyimi bir bütün olarak ele alır. Deyimin içinde bulunduğu bağlam ve kullanıldığı dildeki kültürel etkiler sonucu kazanmış olduğu mecazi anlamları üzerinde durur. Dahası deyimden deyimleşmesine etki eden istiare ve kinaye söz sanatlarını inceler.

Anahtar Kelimeler: Kur'an'da, tür, deyim, anlambilim, karşılaşmak.

Giriş

Lafız-mana ilişkisini inceleyerek anlamı ele alan bilim dalına anlambilim denir (Aksoy, 2015: 35). Arapçası "ilmu'd-delâle", İngilizcesi ise "semantik" olan anlambilimin en temel işlevi kelimelerde zamanla meydana gelen anlamsal değişiklikleri incelemektir. Sözcüklerin gerçek, mecaz, yan anlam; kelimedeki meydana gelen anlam genişlemesi, anlam daralması ve anlam kayması gibi konuları ele alarak kelimenin gerçek anlamının dışında kullanılmasına etki eden edebi söz sanatlarından teşbih, kinaye ve istiareyi inceler. Diğer taraftan sözcüklerdeki ad aktarması, bağlam, çok anlamlılık, eşanlamlılık ve zıt anlamlılık konuları da anlambilimin inceleme alanına girmektedir (Asutay, 2013: 27; Teyfur, 2016: 12).

"القي" Sözcüğünün Etimolojisi

"القي" sözlükte "denk geldi, karşılaştı, yüzleşti, birini karşıladı, biri ile buluştu ve gördü" anlamlarına gelmektedir (İbn Manzûr, 2013, C. VIII: 117). Bu sözcük Kur'an'da bütün türevleri ile beraber yaklaşık 145 defa geçmektedir ('Abdulbâkî, 2007: 750-752). Bu makalede sözcüğün kelime düzeyindeki anlamları ele alınacak. Daha sonra sözcüğün içinde kullanıldığı deyimleşmiş ibareler anlambilim bakımından incelenecektir. Son olarak Kur'an'da tespit edilen deyimlerin daha iyi anlaşılması için Modern Arapçada "القي" sözcüğünün geçtiği deyimler örnek verilecektir.

1. القي Sözcüğünün Kelime Düzeyindeki Kullanımları

1.1. Karşılaşmak Anlamında

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاغْلُظُوا وَذُكِّرُوا اللَّهُ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾

"Ey iman edenler! Bir düşman birliği ile çatıştığınız vakit sebat ediniz ve Allah'ı çokça anınız ki zafer sizin olsun (Enfal 8/45)."

Değerlendirme: Ayetteki فِئَةً kelimesi nasıl ki "topluluk, grup, sınıf ve tür" anlamlarına gelmesine rağmen ayetin siyak sibakına göre "bir düşman birliği" şeklinde tercüme edilmişse "القي" fiili de "savaş meydanında düşmanla karşılaşmak" anlamında "çatışmak" şeklinde tercüme edilmiştir (El-Humsî ve Danâvî, 2015: 752).

1.2. Ulaşmak/Yüzleşmek Anlamında

﴿ وَلَقَدْ كُنْتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلْفُتُوهُ قَدْ رَأَيْتُمْوهُ وَأَنْتُمْ تَنْتَظِرُونَ ﴾

"Gerçek şu ki, ölümle karşılaşmadan önce onu istiyordunuz; işte şimdi onu apaçık görmektesiniz (Ali İmrân 3/143)."

Değerlendirme: "لَقِيَ" fiili biri ile kullanıldığında "karşılaşmak", herhangi bir şey ile kullanıldığında ise yerine göre "ulaşmak, yüzleşmek ve görmek" anlamlarında kullanılır (Efendi, C. VI: 5611). Ölüm ise inanmayan kimseler için kaçınılmaz kötü bir son olduğu için "yüzleşmek" şeklinde tercüme edilmesi daha uygun olur (El-Cemek, 2007, C. VI: 179).

1.3. Bulmak Anlamında

﴿ وَكُلَّ إِنسَانٍ أَلْمَنَّاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كِتَابًا يَلْقَاهُ مِنْشُورًا ﴾

"Her insanın sorumluluğunu omzuna yükledik. Kıyamet gününde insana, açılmış vaziyette önüne konulacak olan bir kitap çıkaracağız (İsrâ 17/13)."

Değerlendirme: Bu ayetteki "لَقِيَ" sözcüğü kitap yani cansız bir nesne ile kullanıldığı için "bulmak, görmek" anlamında kullanılmıştır (Efendi, a.g.e., C. VI: 5611). Ayetin meali ise her ne kadar verilmek istenen manayı yansıtmakta ise de tercüme teknikleri bakımından yanlış bir tercümedir. Biri etken diğeri ise edilgen olduğu için "onu bulmak" ile "önüne konulacak" ibareleri anlam bakımından birbirinden farklıdır. Çünkü "onu bulmak" ibaresinde özneye; "önüne konulacak" ibaresinde ise nesneye vurgu yapılmaktadır.

1.4. Lütfetmek/Bağışlamak

﴿ فَوَقَّيْهُمْ اللَّهُ شَرَّ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّيْهُمْ نَصْرَةً وَسُرُورًا ﴾

"Bu yüzden Allah onları o günün dehşetinden korur; yüzlerine aydınlık, gönüllerine sürur verir (İnsân 76/11)."

Değerlendirme: Ayette geçen لَقَّى sözcüğü "لَقِيَ" maddesinin تَفْعِيل vezninden olup "görüşürdü, verdi, nimet olarak verdi, lütfetti ve başarılı kıldı" anlamlarına gelmektedir (El-Cemek, 2007, C. IV: 179).

1.5. Atmak/Fırlatmak

﴿ فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴾

"Bunun üzerine Musa asasını yere attı. Bir de baktılar ki apaçık bir yılan (A'râf 7/107;Şu'âra 26/32.)!"

Değerlendirme: Ayette geçen أَلْقَى sözcüğü لَقِيَ maddesinin اِفْعَال vezninden olup "attı, fırlattı, indirdi, bıraktı, koydu, ulaştırdı" anlamlarına gelmektedir (el-Vâsit, 2008: 868).

1.6. Çıkarmak/Çıkarıp Atmak

﴿ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴾

"Ve içindekileri atıp boşaldığında (İnşikâk 84/4)"

Değerlendirme: Ayetteki أَلْفَى sözcüğü bağlam içerisinde "yer yüzü" ile birlikte kullanıldığı için "çıkarmak, çıkarıp fırlatmak/atmak" anlamına gelmektedir (El-Cemek, a.g.e., C. IV: 180). Mealdeki "atıp boşaldığında" ibaresi verilmek istenen manayı vermekle beraber "çıkartıp attığında" şeklinde tercüme edilebilir.

1.7. Koymak/Bırakmak

﴿ وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَأَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ ﴾

"Andolsun biz Süleyman'ı bir sınavdan geçirmiş, tahtının üstüne bir ceset koymuştuk; sonra o bize yöneldi (Sâd 38/34)."

Değerlendirme: Ayetteki أَلْفَى kelimesi "عَلَى / فِي" harf-i cerleri ile kullanıldığında "bırakmak/koymak" anlamlarında kullanılır (El-Humsî ve Danâvî, a.g.e., : 927). Söz konusu ayette de عَلَى ile kullanıldığı için "koymak" anlamında kullanılmıştır.

1.8. Öğrenmek/Bilgi Edinmek

﴿ فَتَلَقَّى آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴾

"Bunun üzerine Âdem rabbinden bazı kelimeler aldı (bunlarla tövbe etti); rabbi de onun tövbesini kabul buyurdu. Şüphesiz O, tövbeleri kabul buyuran ve rahmeti sınırsız olandır (Bakara 2/37)."

Değerlendirme: فَتَلَقَّى sözcüğü لَقِيَ fiilinin تَفَعَّلَ vezninden gelmiş olup "karşılaştı, karşıladı (مِنْ) ile) ilim öğrendi, tahsil gördü" anlamlarına gelmektedir (İbn Manzûr, a.g.e, C. VIII: 118). Ayette de مِنْ ile kullanıldığı için mealdeki "aldı" ifadesi yerine "öğrendi, belledi" ifadelerinin kullanılması daha uygun olur.

1.9. Karşılama

﴿ لَا يَحْزَنُهُمُ الْفَرَعُ الْأَكْبَرُ وَيَتَلَقَّيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ هَذَا يَوْمُكُمْ الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ﴾

"En büyük dehşet de onları tasalandırmaz. Melekler onları, "İşte bu size vaad edilmiş (mutlu) gününüzdür." Diyerek karşılar (Enbiyâ 21/103)."

Değerlendirme: فَتَلَقَّى sözcüğü مِنْ harf-i ceri olmaksızın kullanıldığında "karşılaştı, karşıladı" anlamlarına gelir (El-Humsî ve Danâvî, a.g.e., : 927). Ayette bulunduğu bağlam içerisinde değerlendirildiğinde "karşılama" anlamı, yerinde bir kullanımdır.

1.10. Kaydetmek

﴿ إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشَّمَالِ قَعِيدٌ ﴾

"Sağında solunda oturmuş alıcılar alıp kaydederken (Kâf 50/17)."

Değerlendirme: Ayetteki تَلَّفَى sözcüğü bulunduğu bağlam içinde "öğrenip kaydetmek, muhafaza etmek" anlamında kullanılmıştır (El-Cemek, a.g.e., C. IV: 180). Mealdeki "alıp kaydederler" ibaresi yerinde bir tercümedir. Sadece "alıp" ibaresi yerine "öğrenip" ibaresinin tercih edilmesi daha uygun olabilir.

1.11. Karşı Karşıya Gelmek

﴿ إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا ﴾

"İki ordunun karşılaştığı gün sizden bozguna uğrayanlar var ya sırf yaptıkları bazı şeyler yüzünden şeytan onların ayaklarını kaydırmıştı (Ali İmrân 3/155)."

Değerlendirme: Ayetteki التَّقَى sözcüğü لَقِيَ fiilinin اِفْتِعَالِ vezninden olup "akıl varlıklar için karşılaşmak, gayri akil varlıklar için ise toplanmak/birleşmek/bir araya gelmek" anlamlarında kullanılır. Mealde karşılaşmak anlamı yerinde bir kullanımdır (El-Humsî ve Danâvî, a.g.e., : 927). Çünkü iki ordudan yani akil iki fırkadan bahsedilmektedir.

1.12. Birleşmek

﴿ وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدْ فُدِرَ ﴾

"Yerden de sular fişkırttık; derken sular önceden belirlenmiş bir iş için birleşti (Kamer 54/12)."

Değerlendirme: Yukarıda da zikredildiği gibi التَّقَى sözcüğü "akıl varlıklar için karşılaşmak, gayri akil varlıklar için ise toplanmak/birleşmek/bir araya gelmek" anlamlarında kullanılmaktadır (El-Humsî ve Danâvî, a.g.e., : 927). Su, gayri akil bir varlık olduğu için mealdeki "birleşti" ifadesi yerinde bir kulanımdır.

1.13. Taraf/Yön

﴿ وَ إِذَا صُرِقَتْ أَبْصَارُهُمْ تَلَفَاءً أَسْحَابِ النَّارِ ﴾

"Gözleri cehennem ehli tarafına döndürülünce de (A'râf 7/47)..."

Değerlendirme: Ayetteki تَلَفَاءً sözcüğü لَقِيَ kelimesinin تَفْعِيلِ vezninden semai mastar olup (تَفَعَّلَ) gibi zamanla anlam genişlemesi yoluyla "yön, taraf ve cihet" anlamlarını kazanmıştır (Komisyon, 2015: 731). Mealdeki "tarafına" ibaresi yerinde bir kullanımdır.

1.14. Yerleştirmek

﴿ وَالْقَى فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَنْ تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَارًا وَسُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴾

"O, sizi sarsmaması için yere sağlam dağlar yerleştirdi, ırmaklar ve yollar açtı ki gideceğiniz yere ulaşabilesiniz (Nahl 16/15)."

Değerlendirme: ألقى sözcüğü harfi tercümede "dağları yere koydu/bıraktı" anlamına gelirken bağlam içerisinde "yerleştirmek" anlamında kullanılmıştır.

1.15. Vahyetmek/Vahiy Almak

﴿ءَأَلْقَى الدُّكْرُ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌّ﴾

"İlahi mesaj içimizden ona mı gönderilmiş? Hayır, o yalancı küstahın biri (Kamer 54/25)! Değerlendirme: Ayette geçen ألقى ibaresi içinde kullanılan ألقى sözcüğü lafzen "atmak/fırlatmak" anlamında iken bağlam gereği الذكر kelimesi ile birlikte "vahyetmek" anlamını kazanmıştır. Yer aldığı ayette meçhul formunda geldiği için "vahiy almak" anlamında kullanılmıştır. Aşağıda mealleri verilen iki ayette de القرآن/قولا sözcükleri ile kullanılan تلقى/ألقى kelimeleri de buldukları bağlam gereği vahiy ile irtibatlı olarak kullanılmış olup "vahiy almak ve vahyetmek" anlamlarında kullanılmıştır.

﴿وَأَنْتَ لَتَلْقَى الْقُرْآنَ مِنَ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ﴾

"Şüphesiz ki bu Kur'an sana hikmet sahibi, bilen Allah tarafından verilmektedir (Neml 27/6)."

"Verilmektedir" ibaresi yerine "vahyedilmektedir, lütfedilmektedir, öğretilmektedir" anlamlarından biri tercih edilebilir.

﴿إِنَّا سَأَلْنَا عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا﴾

"Doğrusu biz sana (sorumluluğu) ağır bir söz vahyedeceğiz (Müzzemmil 73/5)."

2. Sözçüğünün Deyim ve Kalıp İfadeler Düzeyindeki Kullanımları

Arapçası "ta'bir ıstılâhî" olan deyim (Husamu'd-Din, 1985: 10) bir duyguyu, düşünceyi veya olayı daha zengin ve etkili bir biçimde anlatmak amacıyla çoğunlukla kendi anlamı dışında kullanılmak üzere en az iki kelimenin bir araya gelmesiyle kalıplaşan söz öbeğidir (Yurtbaşı, 2013: 5; Püsküllüoğlu, 2006: 7; Davud, 2014: 14). Deyimleri oluşturan kelimeler tek tek tercüme edilmez. Tam aksine içinde yer aldığı söz öbeği ile beraber toplu bir şekilde tercüme edilmelidir (Ğurâb, a.g.e., : 30).

2.1. Müslüman Olduğunu İlan Etmek

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾

"Ey iman edenler! Allah yolunda savaşa çıktığımız zaman iyi anlayıp dinleyin. Size selam verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek "Sen mümin değilsin" demeyin (Nisâ 4/94)."

Değerlendirme: ayetteki ألقى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ deyimsel ifadesi "teslim olmak, barışmak, selam vermek ve Müslüman olduğunu ilan etmek" anlamlarına gelmektedir (El-Cemek, a.g.e., C. IV: 180). Nisa suresinde ise ﴿الْقَوْلَا إِلَيْكُمُ السَّلَامَ﴾ şeklinde (4/90) geçmekte olup سلم ile سلم

2.5. Kulak Vermek/Önemsemek

﴿ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرَى لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ﴾

"Akıllı olan veya şuurlu olarak söze kulak veren kimse için bunda büyük ibret vardır (Kaf 50/37)."

Değerlendirme: Ayette geçen أَلْقَى السَّمْعَ deyimi harfi tercümede "kulak attı, kulak fırlattı" anlamında olup "kulak vermek, kulak kesilmek, can kulağı ile dinlemek, o esnada başka bir şeyle ilgilenmemek ve önemsemek" anlamlarından kinayedir (İbn Manûr, a.g.e., C. IV: 681). Tek bir kelime olan سَمِعَ "dinledi" fiili ile ifade edilebilecek olan bir eylem deyim yolu ile üslupça daha etkili ve anlam bakımından daha zengin bir biçimde ifade edilme yoluna gidilmiştir.

Ayetteki "kulak vermek/kesilmek" deyimi "iyice anlamak/kavramak/idrak etmek" anlamına da gelmektedir. Çünkü can kulağı ile dinlenen bir şey sadece "dinlemekten" ibaret olmayıp dinlenenin "iyi bir şekilde anlaşılması" demektir. Nitekim Kur'an'da ﴿ أُنزِلَ ﴾ "Anlayan/idrak eden kulaklar" ibaresi (Hakka 67/12), aslında dinlemenin "bir tür kavrama eylemi" olduğunu göstermektedir.

2.6. Yorgunluk Hissetmek/Yorulmak

﴿ فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَاهُ إِنِّي جَدَاعًا لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا نَصَبًا ﴾

"Oradan uzaklaştıklarında Musa genç adama, "Yiyeceğimizi getir. Gerçekten yolculuğumuz yüzünden yorgun düştük." Dedi (Kehf 18/62)."

Değerlendirme: Ayette geçen نَصَبَ sözcüğü "yorgunluk ve bitkinlik (İbn Manzûr, a.g.e., C. VIII, s. 566)" anlamlarına gelmekte olup لَقِيَ نَصَبًا deyimi ise lâfzen "yorgunluğu buldu/gördü" anlamında olup "yorulmak, yorgun düşmek ve enerjisi bitmek" anlamlarından kinayedir (El-Cemek, a.g.e., C. IV: 178).

2.7. Mesaj Almak/Mesaj Göndermek

﴿ قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيْكِ كِتَابٌ كَرِيمٌ ﴾

"Sebe' melikesi (adamlarına) şöyle dedi: "Beyler! Bana çok önemli bir mektup gönderilmiş." dedi (Neml 27/29)."

Değerlendirme: Ayetteki كِتَابٌ كَرِيمٌ ibaresi lâfzen "bir kitap atıldı" olup deyim olarak "mektup/haber/mesaj almak" anlamlarından kinayedir. Nitekim لَقِيَ sözcüğü ve türevleri قَوْلُ/الْقُرْآنُ/الذِّكْرُ sözcükleri ile beraber kullanıldığında "vahyetmek/vahiy göndermek" anlamlarına gelir (Müzzemmil 73/5; Neml 27/6; Nahl 16/15). İncelemekte olduğumuz deyimde de كِتَابٌ kelimesi nekra geldiği için "yazılı bir mesaj/haber/mektup" anlamlarında kullanılmıştır.

2.8. Aralarını Bozmak

﴿وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾

"Onların arasına kıyamete kadar sürecek düşmanlık ve kin saldık (Mâide 5/64)."

Değerlendirme: Ayette deyim olarak geçen الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ وَاَلْقَيْنَا ibaresi lâfzen "aralarına düşmanlık ve buğz attı" anlamında olup "aralarını bozmaktan/birbirlerine düşürmek" ten kinayedir. Bağlam içerisinde değerlendirildiğinde Allah'ın kopmaz (Bakara 2/256) vahiy ipine (Ali İmrân 3/103) sınıksız sarılmayı (A'râf 7/170) kulak ardı eden (Bakara 2/101) bireylerin heva ve heves kiblelerinin peşi sıra giderek (Bakara 2/145) tabii olarak bölük pörçük hale gelmeleri (En'âm 6/159; Rum 30/32; Müminun 23/53) ve nihayetinde gruplar halinde bir birlerine düşmeleri durumu son derece edebi ve veciz bir şekilde dile getirilmiştir.

2.9. İlham Etmek

﴿إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقِيَهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ﴾

"Meryem oğlu İsa Mesih ancak Allah'ın elçisidir, Allah'ın Meryem'e ulaştırdığı kelimesidir ve O'ndan bir ruhtur (Nisâ 4/171)."

Değerlendirme: Daha önce ألقى sözcüğünün birlikte kullanıldığı kelimelerle "mesaj almak/mesaj göndermek" anlamında kullanıldığını zikretmiştik. Bu ayette ise ألقى كَلِمَةً إِلَى "birine haber/mesaj göndermek" anlamında olup söz konusu haberin/mesajın kaynağı Allah olduğu için ve mesaj iletilecek olan Meryem de peygamber olmadığı için "mesaj/haber göndermek veya vahiy göndermek/vahyetmek" yerine "ilham etmek" ibaresinin tercih edilmesi daha doğru bir seçim olacağı çok açıktır. Nitekim ilham, Allah'ın doğrudan veya melek vasıtasıyla kulunun kalbine bir bilgi, iyi bir duygu veya iyi bir his yerleştirmesidir (Yavuz, 2000, C. XXII: 98-100).

Bu deyim Arapçada "اللقى فلان إلى كلمة سرني بها" yani "Fılan kişi bana, beni mutlu eden bir haber getirdi" şeklinde kullanılmaktadır (et-Taberî, 2000, C. VI: 411). Mealde "ulaştırdığı" yerine "ilham ettiği" ifadesi tercih edilebilir.

2.10. Günah İşlemek

﴿وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا﴾

"Zira (bilirler ki) bunları işleyen kimse günahını yükleneyecek (Furkân 25/68)."

Değerlendirme: Ayette geçen ألقى أَلْقَى deyimi lâfzen "günahı buldu/günaha ulaştı" anlamına gelerek "günah işlemekten kinayedir (El-Cemek, a.g.e., C. IV: 179). Farklı diğer bir görüşe göre ise أَلْقَى أَلْقَى "işlenen günahın cezası" anlamında olup ألقى أَلْقَى deyimi "ettiğinin sonucunu bulmak/işlediği suçun cezasını çekmek" anlamlarına gelmektedir (İbn Manzûr, a.g.e., C. I: 81). Benzer bir kullanımı kehf suresinde ﴿لَقِينَا نَصَبًا﴾ "yorulduk/bitkin düştük" anlamındaki deyimdir (Kehf 18/62).

2.11. Çok sevmek/Değer Vermek

gelmektedir. Öte yandan bu deyim modern Arapçada "ilk defa veya gönüllü olarak" anlamlarına gelmektedir (El-Muncid, a.g.e., :731).

2.14. Kendini Tehlikeye Atmak

﴿وَأَنْفَعُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾

"Allah yolunda harcama yapın; kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin, kuşkusuz Allah iyilik edenleri sever (Bakara 2/195)."

Değerlendirme: Ayette geçen ﴿لَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾ deyimi lâfzen "ellerinizle tehlikeye atmayın" olup "kendinizi tehlikeye atmayın, kendinize zarar vermeyin, kendinizi mahvetmeyin" anlamına gelmektedir. Çünkü deyimde geçen لَقِيَ sözcüğü parça-bütün ilişkisinden insanın "zâtı/kendi" anlamlarına gelmekte olup ب harf-i ceri ise zaittir (İbn 'Âşûr, 1997, C. II: 212). Dolayısıyla, Allah'ın emirlerinden herhangi birinin ihlali insanı helak olmaya götüren bir etken olduğu için; bulunduğu bağlam içerisinde değerlendirildiğinde, bu deyimde "cimrilik ederek/mala tutkuyla bağlanarak Allah yolunda infak etmemek suretiyle kendinizi Allah'ın rızasından; dünya ve ahirette nice maddi-manevi güzelliklerden mahrum bırakmayın" mesajı çıkarılabilir.

2.15. Kura Çekmek

﴿ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَقُولُونَ أَفَلَا مَهْمُ أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ﴾

"Bunlar sana vahiy yoluyla bildirmekte olduğumuz gayb haberlerindedir. İçlerinden hangisi Meryem'i himayesine alacak diye kura çekmek üzere kalemlerini atarlarken sen onların yanında değildin (Ali 'İmrân 3/44)."

Değerlendirme: Ayette geçen "يَقُولُونَ أَفَلَا مَهْمُ" lâfzen "oklarını/kalemlerini atıyorlar" olup "kura çekmek" ten kinayedir. Çünkü kura işlemi okların atılması şeklinde gerçekleşen bir eylemdir. Daha sonra "ok atmak" işi "kura çekmek" anlamında kullanılır olmuştur.

3. لَقِيَ Sözcüğünün Modern Arapçadaki Deyim ve Kalıp ifade Biçimindeki Kullanımları

Ayetlerde geçen deyimlerin mukayese yolu ile daha iyi anlaşılması için aşağıda لَقِيَ sözcüğü ve türevlerinden meydana gelen deyimler zikredilecek:

فَعَلَ الْأَمْرَ مِنْ تَلْقَاءِ نَفْسِهِ: Bir şeyi ilk defa yaptı veya gönüllü olarak yaptı (El-Muncid, a.g.e.:731)

لَقِيَ: Cevap alamadı (Ebu'l-'Azm, a.g.e., C. IV: 2777)

لَقِيَ رَبَّهُ: Öldü² (El-Humsî ve Danâvî, a.g.e.: 926)

² Her ne kadar modern Arapçada ölmek manasında kullanılsa da "لِقَاءِ اللَّهِ" ibaresi Ahirete göç etmek ve Allah'ın lütfünü aramak anlamında olup ölmek anlamına gelmemektedir. Çünkü Allah'ın lütfünü arzulamayan kimse ölmek istemez. Dünya hayatının aldatıcı zevklerinden yüz çeviren kimse Allah ile karşılaşmayı umar; fakat her kim ahiret yurdundan yüz çevirip dünyaya çakılıp kalırsa o kimse Allah ile karşılaşmak istemez." Bkz.:İbn Manzûr, a.g.e., C. VIII, s. 117.

- لَقِيَ حَقْفَةً: Öldü (Akdağ, 1999: 359.)
- أَلْقَى بَيِّنَاتًا عَنْ: Hakkında açıklamada bulunmak, beyanat vermek (Mutçalı,1995: 804)
- لَقِيَ مَصْبِرَةً: Öldü, vefat etti (Ebu'l-'Azm, a.g.e., C. IV: 2777)
- لَقِيَ اللَّهَ: Öldü (Şimşek ve Uzun, 1991: 349)
- أَلْقَى بِرِمَامِهِ/مَقَالِيدَ أَمْرِهِ إِلَى: Kendini birinin eline bırakmak (Mutçalı, a.g.e.:804)
- أَلْقَيْتُ إِلَيْهِ الْمَوَدَّةَ/بِالْمَوَدَّةِ: Birini çok sevmek (El-Muncid, a.g.e.: 731)
- أَلْقَى اللَّهُ الْمَوَدَّةَ فِي الْقُلُوبِ: Allah'ın sevdirmesi/kalplerde sevgi var etmesi (El-Humsî ve Danâvî, a.g.e.:926)
- أَلْقَى عَصَا التَّرْحَالِ: Yolculuğu bırakmak, artık seyahate çıkmamak (Ebu'l-'Azm, a.g.e., C. I: 436)
- لَقِيَ قَبُولًا/اسْتِحْسَانًا: Kabul görmek/edilmek/onaylanmak (Karşlı, 2013: 1916)
- أَلْقَى إِلَيْهِ سَمْعَهُ: Birini can kulağı ile dinlemek, birine değer vermek (El-Humsî ve Danâvî, a.g.e.: 926)
- أَلْقَى إِلَيْهِ بَالًا: Birini önemsemek/ciddiye almak (El-Humsî ve Danâvî, a.g.e.: 926)
- لَقِيَ صُعُوبَةً: Zorlukla karşılaşmak (Karşlı, a.g.e.: 1916)
- أَلْقَى إِلَيْهِ السَّلَامَ: Selam vermek (El-Vasît, a.g.e.: 868)
- لَقِيَ مَصْرَعَةً: Çatışmada öldü (Karşlı, a.g.e.: 1916)
- أَلْقَى عَلَيْهِ سُؤَالَ: Soru sormak (Ebu'l-'Azm, a.g.e., C. I: 436)
- أَلْقَى دَرَسًا: Ders vermek (Karşlı, a.g.e.: 1916)
- إِلَى اللَّقَاءِ: Görüşmek üzere (Şimşek ve Uzun, a.g.e.: 349)
- لَقِيَ بَيْنَهُمَا: Aralarını bulmak/barıştırmak/uzlaştırmak (El-Humsî ve Danâvî, a.g.e.:926)
- يُلْقِي عَلَى النَّارِ زَيْنًا: Yangına körükle gitmek (Karşlı, a.g.e.: 1916)
- أَلْقَى السَّلَاحَ: Silah bırakmak/teslim olmak (Ebu'l-'Azm, a.g.e., C. I: 436)

أَلْفَى الرُّعْبَ فِي قَلْبِهِ: Birinin kalbine korku salmak, birini korkutmak (Şimşek ve Uzun, a.g.e.: 349)

أَلْفَى مَعَاذِيرَهُ: Mazeretlerini bildirdi/öne sürdü/sıraladı (Karşlı, a.g.e.: 1916)

تَلَقَّتْ أَهْوَاؤُهُمْ: Birbirleri ile iyi anlaşmak, istek ve arzuları birbirine yakın (El-Humsî ve Danâvî, a.g.e.: 926)

أَلْفَى الْأَمْرَ عَلَى عَاتِقِهِ: Görev ve sorumluluk üstlenmek (Ebu'l-'Azm, a.g.e., C. I: 436)

أَلْفَى عَلَيْهِ الْقَبْضَ: Tutuklamak (Karşlı, a.g.e.: 1916)

أَلْفَى الْأُسْتَاذَ مُحَاضِرَةً: Üniversitede ders vermek/seminer veya konferans vermek (Ebu'l-'Azm, a.g.e., C. I: 436)

مِنْ تَلْقَاءِ نَفْسِهِ: Kendi isteği ile, zorla olmaksızın, otomatik, kendiliğinden (Mutçalı, a.g.e.: 804)

أَلْفَى عَلَيْهِ مَسْئُولِيَّةً مَا حَصَلَ: Olanlardan birini sorumlu tutmak, sorumluluğu birine atmak (Ebu'l-'Azm, a.g.e., C. I: 436)

أَلْفَى حَبْلَهُ عَلَى غَارِيهِ: Serbest bırakmak, (mecazen) yol vermek (Ebu'l-'Azm, a.g.e., C. I: 436)

يُلْقِي بِنَفْسِهِ فِي خَطَرٍ: Kendini tehlikeye atmak (Karşlı, a.g.e.: 1916)

أَلْفَى نَظْرَةً عَلَى الْمَوْضُوعِ: Konuyu iyice kavramak/anlamak (Ebu'l-'Azm, a.g.e., C. I: 436)

إِلَى الْمُلْتَقَى: Görüşmek üzere, Allah'a ismarladık (Mutçalı, a.g.e.: 804)

أَلْفَى أَطْنَابَهُ عَلَى كَذَا: İstikrarı sağlamak, sabit olmak (Ebu'l-'Azm, a.g.e., C. I: 436)

أَلْفَى بَصِيصًا مِنَ النُّورِ: Açıklamak, aydınlatmak (Ebu'l-'Azm, a.g.e., C. I: 436)

تَلَقَّى أَمْرًا: Emir almak (Mutçalı, a.g.e.: 804)

أَلْفَى الْقُبْلَةَ عَلَى: Bombalamak/bomba atmak (Karşlı, a.g.e.: 1916)

أَلْفَى رِجَالَهُ/عَصَاهُ/مَرَايِسَهُ: Yolculuğu bırakmak, artık seyahate çıkmamak (Ebu'l-'Azm, a.g.e., C. I: 436)

أَلْفَى حَمْلًا عَلَى: Saldırmak (Karşlı, a.g.e.: 1916)

تَلَقَّاهُ بِالتَّسْلِيمِ وَ الْقَبُولِ: Bir şeye canı gönülden rıza göstermek, bir şeyi hüsnü kabul ile karşılamak (Mutçalı, a.g.e.: 804)

إلقاء الضوء على الأحداث: Olayı aydınlatmak, (mecazen) bir şeye ışık tutmak (Ebu'l-'Azm, a.g.e., C. I: 436)

ألقي بنفسه في مأزق: Kendini çıkmaza sokmak (Karslı, a.g.e.: 1916)

ألقي بنفسه في أحضانها: Kendini birinin kollarına/kucağına atmak/bırakmak (Mutçalı, a.g.e.: 804)

تلقى الدعم: Destek almak (Karslı, a.g.e.: 1916)

Sonuç

Kur'an'ı Kerim'de لقي sözcüğü ve türevleri ele alınan bu çalışmada, لقي kelimesinin sözcük düzeyinde toplam on beş farklı anlamda kullanıldığı tespit edilmiştir. Öte yandan bu sözcüğün toplam on beş tane deyimsel ibarede kullanıldığı bilgisi saptanmıştır. Bu sözcüğün modern Arapçada da türevleri ile beraber çok yoğun bir şekilde kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır.

Kur'an'ı Kerim'de bütün türevleri ile beraber yaklaşık 145 defa geçmekte olan لقي sözcüğü, sözlükte "denk geldi, karşılaştı, yüzleşti, birini karşıladı, biri ile buluştu ve gördü" anlamlarına gelirken; Kur'an'ı Kerim'de geçtiği bağlama göre değişik anlamlarda kullanılmıştır. Bu sözcük "karşılaşmak, ulaşmak, yüzleşmek, bulmak, lütfetmek, bağışlamak, atmak/fırlatmak, çıkarıp atmak, koymak/bırakmak, öğrenmek/bilgi edinmek, karşılamak, kaydetmek, karşı karşıya gelmek, birleşmek, taraf/yön, yerleştirmek, vahyetmek ve vahiy almak" anlamlarında kullanılmıştır.

"Müslüman olduğunu ilan etmek, kalplere korku salmak, şeytanın vesvese vermesi, mazeret beyan etmek, kulak vermek/önemsemek, yorgun düşmek, mesaj almak/mesaj göndermek, aralarını bozmak, ilham etmek, günah işlemek, çok sevmek/değer vermek, dilden dile yaymak, kendiliğinden/kendi kafasına göre, kendini tehlikeye atmak" ise لقي sözcüğü ile kurulan deyimlerdir.

Kaynakça

- 'ABDULBÂKÎ, M.F. (2007). *El-Mu'cemu'l-Mufehres li elfâzi'l-Kur'ani'l-Kerîm*. Kâhire: Dâru'l-Hadis.
- 'AŞÛR, M. T. (1997). *Et-Tahrîr ve't-Tenvîr*. Tunus: Dâr Suhnûn li'n-Neşr ve't-Tevzî'.
- AKDAĞ, H. (1999). *Arap Dilinde Deyimler ve Atasözleri*. Ankara: Tekin Kitabevi.
- AKSAN, D. *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- AKSOY, Ö.A. (2015). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- ASUTAY, M.M. (2013). *Arap Anlambilimi ve Arap Anlambiliminin el-Hasâis'teki Temelleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Ü.
- CEVİZCİ, A. (2003). *Felsefe Ansiklopedisi*. İstanbul: Etik Yayınları.

- ÇEKİN A. ve GÖREN M. (2013, Bahar) *Dil Bilimi ve Kelime Semantiğinde Bazı Türkçe Kelimelerin Çeşitli Anlam Değişmeleri*. 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi, C. 2, Sayı:4.
- EBU'L-'AZM, A. (2013). *Mu'cem el-Ganiyyu'z-Zâhir*. Ribât: Muessesetu'l-Gani li'n-Neşr.
- EBU'S-SU'ÛD, M.M. *İrşâd'ul-'akli's-selîm İlâ mezâyâ'l-Kur'an'ül-Kerîm*. Beyrût: Dâru İhyâi Turâsi'l-'Arabî.
- EFENDÎ, M. A. *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*. (M. Koç, E. Tanrıverdi Yay. Haz.) İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- EL-CEMEK, H. (2007). *Mu'cem ve Tefsîru'l-Lugavî li el-Kilemâti'l-Kur'an*. Kâhire: El-Hey'eti'l-Mısriyyeti'l-'Ammeti lil-Kutub.
- EL-HUMSÎ A.S. ve Danâvî, S.A. (2015). *Er-Râfid Mu'cemu'n-Nâşieti'l-Lugavî. Trâblus: El-Muessesetu'l-Hadîse li'l-Kutub*.
- ER-RÂZÎ, M.U. *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî. Dâr İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî*.
- ET-TABERÎ, M.C. (2000). *Câmi'u'l-Beyân fî Te'vîli'l-Kur'an*. Muessesetu'r-Risâle.
- EZ-ZEMAŞERÎ, C.M. (2009). *Tefsîru'l-Keşşaf 'an Hakâik-i Ğavamid'i-Tenzil ve 'Uyûn'ül-Ekâvil fî Vucûh'it-Te'vîl*. Beyrut: Dâru'l-Kitabi'l-'İlmiyye.
- İBN MANZÛR, C.M. (2013). *Lisânu'l-'Arab*. (10 cilt) Kahire: Dâru'l-hadis.
- KARAGÖZ, İ. ve Diğerleri. (2015). "İlham" *Dini Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- KARSLI, İ. (2013). *Arapça-Türkçe Yeni Sözlük*. İstanbul: Ensar Yayınları.
- KOMİSYON, (2015). *El-Muncid fî'l-Luġa ve'l-E'lâm*. Beyrût: Dâru'l-Meşrik.
- KOMİSYON, (2008). *El-Mu'cem el-Vesît*. Mısır: Mektebu's-Şurûk ed-Devliyye.
- MUTÇALI, S. (1995). *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık Yayınları.
- SARI, M. *El-Mevârid Arapça-Türkçe Lûgat*. İstanbul: İpek yayınları.
- ŞİMŞEK S. ve Uzun, T. (1991). *Arapça-Türkçe Deyimler-Kalıp İfadeler ve Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- TEYFUR, M. (2016). *Ebû Hâtîm er-Râzî ve Kitâbu'z-Zîne Adlı Eserinin Arap Anlambilim Tarihindeki Yeri ve Önemi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- YAVUZ, Y.Ş. (2000) İlham. *DİA* (ss. 98-100). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. XXII.